

Överklagande till VÄXJÖ TINGSRÄTT, Miljödomstolen

Klagande:

Föreningen Heaven or sHell
Organisationsnummer: 802449-9645
www.himmelsk.se

Ombud:

Göran Gustafson
Allevadsvägen 29
273 91 TOMELILLA
Telefonnummer: 0411-552166

Motparter:

1. Länsstyrelsen i Skåne län
Rättsenheten
205 15 MALMÖ
2. Shell Exploration and Production AB, 556742-4865
Allén 5
172 98 STOCKHOLM

Ombud för motpart nr. 2:

Advokat Per Molander
Jur.kand. Felicia Terenius
Mannheimer Swartling Advokatbyrå AB
Box 1711
111 87 STOCKHOLM

Överklagat beslut:

Länsstyrelsen i Skåne läns beslut 2010-01-18.
Dnr. 505-76355-09

YRKANDEN

Klaganden yrkar i första hand att Miljödomstolen förbjuder Shell Exploration and Production AB att bedriva den anmälda verksamheten.

I andra hand yrkar klaganden att Miljödomstolen förelägger Shell Exploration and Production AB att söka tillstånd enligt Miljöbalken för den anmälda verksamheten samt förbjuder Shell Exploration and Production AB att bedriva den aktuella verksamheten innan det att ett tillstånd vunnit laga kraft.

I tredje hand yrkas att Miljödomstolen förelägger ännu strängare försiktighetsmått och att en fullständig miljökonsekvensbeskrivning görs, samrådsmöte med sakägare hålls och att en vattenutredning görs.

Klaganden yrkar vidare att Miljödomstolen förordnar att av Miljödomstolen meddelade förbud eller förelägganden ska gälla omedelbart utan hinder av att domen eller beslutet inte vunnit laga kraft.

INTERIMISTISKT YRKANDE

Klaganden yrkar att Miljödomstolen genom interimistiskt beslut med omedelbar verkan tillsvidare förbjuder Shell Exploration and Production AB att bedriva den anmälda verksamheten.

LAGRUM

Förbud för Shell Exploration and Production AB att påbörja verksamheten kan utfärdas enligt 27§ Förordningen om Miljöfarlig Verksamhet och Hälsoskydd (1998:899) och tillståndsprövning kan krävas enligt 6§ 9 kap. Miljöbalken.

RÄTTENS HANDLÄGGNING

Klaganden hemställer att Miljödomstolen gör syn på platsen, och att rätten begär kopia på Shell Exploration and Production AB:s ansvarsförsäkring.

REDOGÖRELSE FÖR ÄRENDET

Ystad-Österlenregionens miljöförbund har den 25:e september 2009 förelagt Shell Exploration and Production AB (nedan kallad enbart ”Shell”) att enligt Miljöbalken 9 kap. 6 § och 26 kap. 9 § söka tillstånd för miljöfarlig verksamhet i form av att provborra och uppta en kontinuerlig borrkärna ur alunskiffern med avseende på att undersöka förekomsten av naturgas på fastigheten Hedeberga 9:3. Ärendet överklagades av Shell till Länsstyrelsen i Skåne Län som återvisade ärendet till Ystad-Österlenregionens Miljöförbund att handläggas som ett anmälningsärende.

Shell har även ansökt om att få genomföra provborrningar i Oderup (Hörby kommun) och i Ry (Sjöbo kommun). Sjöbo kommun har godkänt provborrning, och kringboende har överklagat beslutet till Länsstyrelsen och Miljödomstolen. Oaktat detta har Shell genomfört provborrningen i Ry. Hörby kommun har förbjudit Shell att genomföra provborrningen, och ärendet har överklagats först av Shell till Länsstyrelsen som gav klartecken till borring och sedan både av Hörby kommun och kringboende i Oderup till Miljödomstolen

SKÄLEN FÖR UNDERTECKNADS ÖVERKLAGAN

Länsstyrelsen menar att vid normal drift ska verksamheten inte ha någon betydande påverkan på miljön. Klaganden menar att den bedömningen utgår från ett ”best-case-scenario”, snarare än vad som kan hända om något går snett, och speciellt då med avseende på dricksvattnet. Även om det är verksamhetsutövarens ansvar att åtgärda miljöskador så finns det inte utrymme för dröjsmål när det gäller tillgången till rent dricksvatten, speciellt inte för de djurägare som bor granne med den planerade borrhålen.

Klaganden vill erinra om att Regeringsrätten i november 2009 fastställde Regeringens beslut att neka till provborring i Östersjön söder om Gotland med motiveringen att miljöskälen väger tyngre än de ekonomiska intressena. Avvägningen mellan ekonomisk vinning av sökandet efter fossila bränslen kontra miljöskydd har därmed avgjorts av både Regeringen och Regeringsrätten, vilket är vägledande för rättstillämpningen. Således bör Shell förbjudas att provborra efter fossilgas i Hedeberga.

Länsstyrelsen skriver i ett yttrande till Bergsstaten 2008-02-18 angående Shells ansökan om prospekteringstillstånd att ”Länsstyrelsen vill poängtera att vi på regeringens uppdrag arbetar för att minska klimatförändringarna, främja energiomställningen, öka andelen förnybar energi samt främja energieffektivisering. Att utvinna fossilt bränsle ligger inte i linje med nämnda uppdrag.”

Enligt beslutet från Ystad-Österlenregionens miljöförbund 2009-09-25 så har Länsstyrelsen inte haft några invändningar mot borringen ”...under förutsättning att bolaget vidtar långtgående skyddsåtgärder som utesluter risker för eventuellt spill eller läckage som kan nå omgivningen. Länsstyrelsen anser att ett eventuellt föreläggande bör vara så specificerat att en god tillsyn kan uppnås”. Dessutom skriver Länsstyrelsen i sitt beslut 2009-12-18 att ”Störst risk för vatten är till följd av skadegörelse eller den mänskliga faktorn”, vilket är just det som är problemet! Den mänskliga faktorn som olycksorsak kan inte underskattas, tvärtom det ”best-case-scenario” som Länsstyrelsen utgår från i sitt beslut. Att utgå från ett felfritt scenario strider mot intentionerna i lagstiftningen som snarare säger att det värsta scenariot måste tas med i beräkningen.

Tillstånds eller anmälningsärende

Tidigare var provborrningar efter naturgas uttryckligen tillståndspliktig verksamhet med verksamhetskoden "B", men i en EU-harmonisering av lagstiftningen så föll dessa verksamheter bort från lagstiftningen. Samtidigt infördes begreppet "djupborrning" med prövningsnivån "C". Syftet med den nya klassificeringen var att underlätta för geotermiska borrningar och för att kommunerna skulle kunna ha en överblick över geotermi-borrningar. Syftet med ändringen av verksamhetskoden var således enbart att förenkla för borrning efter geotermi och bergvärme, inte att ge klartecken för provborrning efter fossila bränslen. Det har aldrig varit lagstiftarens intention att en provborrning skulle vara annat än tillståndspliktig, dvs. med verksamhetskoden "B". Av Europarådets direktiv 85/337/EEG framgår tydligt att "djupborrning" framförallt gäller geotermisk borrning eller borrning efter vatten (eftersom det rör sig om djupborrning avses således borrning efter varmvattenfickor djupt i bergrunden snarare än mer ytliga grundvattenförekomster, vilket bekräftas indirekt av Naturvårdsverkets kommentarer till FMH-bilagan 2007-11-06 som klargör att djupborrning exkluderar exempelvis vattentäkter eller bergvärme för enskilda hushåll).

Klaganden vill uppmärksamma Miljödomstolen på att eftersom alunskiffern är uranhaltig, vilket bekräftas av Shell genom att de har sökt tillstånd från Strålsäkerhetsmyndigheten för hantering av radioaktivt avfall så bör verksamhetskoden bli 13.50 "Provbrytning inklusive annan bearbetning eller anrikning av malm, mineral eller kol än rostning och sintring." (både uran och alunskiffer faller under definitionen av mineral enligt Minerallagen (1991:45), 1 kap. 1§ p. 1 och p. 2) och denna verksamhet klassas som B-verksamhet enligt bilagan till Förordningen om Miljöfarlig Verksamhet och Hälsoskydd (1998:899). Denna skrivelse och verksamhetskod ersatte den tidigare skrivningen om "utvinning av eller [...] probrytning av uran- eller toriummalm" som klassades som A-verksamhet fram till 2003. Eventuell gas uppger Shell finns i små porer i alunskiffern, snarare än i fickor som gasen kan strömma ut ur. Således är borrningen inte att betrakta som en borrning efter gas, utan probrytning av alunskiffer som dessutom i högsta grad är uranhaltig. Eftersom det som avses att tas upp är en borrhärd bestående av alunskiffer, snarare än fri gas, måste verksamheten anses hamna under verksamhetskoden 13.50 dvs. verksamhet som är tillståndspliktig B-verksamhet.

Klaganden menar att även om Länsstyrelsen har haft en hel del information i ärendet så har den inte utrett ärendet tillräckligt väl då den inte har gjort en så pass djuplodande analys av informationen som ärendet kräver; Länsstyrelsen har inte gjort någon självständig riskbedömning och inte heller har den begärt någon vattenutredning. Således har Länsstyrelsen inte fullgjort sin skyldighet att utreda ärendet tillräckligt noggrant.

De kriterier som måste beaktas i bilaga 2 till förordningen (1998:905) om miljökonsekvensbeskrivningar är:

- a) projektens karaktäristiska egenskaper
- b) projektets förening med andra projekt
- c) projektets utnyttjande av mark, vatten och andra resurser
- d) projektets alstrande av avfall
- e) föroreningar och störningar
- f) risken för olyckor, särskilt när det gäller de ämnen och den teknik som har använts.

Då projektet, i enlighet med punkt b ovan, är starkt kopplat till utvinning av naturgas ges kod 11.20 istället för 13.70, vilket innebär utvinning istället för djupborrning. Syftet med den nu ansökta borrningen är att utvinna naturgas vilket strider mot tanken om en miljömässig hållbar utveckling. Hela projektet syftar till framtida utvinning, och dessutom har Shell ansökt om att få genomföra provborrningar i Hörby respektive Sjöbo kommun, vilka även de måste tas i beaktande i enlighet med punkt b, ovan. Således rör det sig inte om en enskild provborrning, utan om ett mer omfattande projekt som omfattar tre eller möjligen fler provborrningar och som är ett första steg till en storskalig utvinning av gas. Att det rör sig om ett större projekt bekräftas av Shell som i sitt överklagande till Länsstyrelsen av Ystad-Österlenregionens miljöförbunds beslut anför att "Arbetena utgör en del av ett större undersökningsprogram som berör flera kommuner" (s.7). Således medger Shell att provborrningen utgör en del av ett större projekt och därför måste provborrningen i Hedeberga bedömas som en del av detta större undersökningsprogram som syftar till en framtida utvinning. Klaganden vill erinra om att Shells båda prospekteringsstillstånd omfattar 20% av Skånes yta och berör ett 20-tal kommuner. Prospekteringsstillstånden omfattar en yta av 255 973 hektar och är det näst största prospekteringsstillståndet i landet (enligt Bergsstatens årsrapport för 2008).

Allmänt om risker

Klaganden menar att Länsstyrelsen har gjort en alldeles för lättvindig riskbedömning och blandat ihop begreppen. Länsstyrelsen tonar ner riskerna, klaganden vill då påpeka att begreppet "risk" har två viktiga faktorer; sannolikhet och konsekvens. Även om sannolikheten kan vara liten under normal drift – vad det nu månne innebära – så blir konsekvenserna av ett förorenat grundvatten fullständigt oacceptabla, både för människor och djur. Dessutom utgår Länsstyrelsen genomgående från att allt ska gå bra snarare än att saker och ting överhuvudtaget kan gå snett vilket gör Länsstyrelsens beslut nästintill till en partsinlaga. Det kan inte tydligt nog understrykas att det inte är Shell som tar några risker, utan omgivningen. Shell har att ta ansvar för konsekvenserna, men konsekvenserna drabbar tredje man! Även om Shell har ekonomiskt ansvar för att ställa konsekvenserna till rätta så vill klaganden erinra om

att tredje man inte har intresse av eller viljan att utsätta sig för konsekvenserna, även om sannolikheten för att de ska inträffa bedöms som liten.

Buller

Tysta områden är en bristvara i Skåne. Många människor känner sig störda av ljud från trafik, fläktar och skjutbanor. På vår fritid söker vi ofta rofyllda, stilla platser bortom våra ofta bullriga vardagsmiljöer. Ökande trafik, och exploateringar med nya vägar, järnvägar och industrianläggningar minskar ytterligare tillgången på områden där vi kan återhämta oss. Tysta områden främjar hälsan och kan ge ökad livskvalitet. Landsbygden är relativt oexploaterad i Tomelilla kommun. Dessa tysta områden utgör en stor potential ur ett regionalt perspektiv och kan utgöra en stor tillgång ur turism- och rekreationssynvinkel. Det finns få tysta områden med stora natur- och kulturvärden på närmare håll för Malmö-Lundregionens invånare. Det är därför viktigt att värna om dessa områden och så långt möjligt lokalisera ny infrastruktur och bullrande verksamheter i andra områden. Om områdena måste tas i anspråk bör så långt möjligt exploateringen ske i ytterkanten av ett område, så ytterligare fragmentering kan undvikas. Länsstyrelsen i Skåne skriver om de regionala miljömålen **”Skydd av bullerfria områden**. Existerande bullerfria områden i det skånska landskapet ska bevaras. I infrastrukturplaneringen ska därför ytterligare fragmentering av landskapet förhindras och existerande korridorer utnyttjas. Existerande bullerfria områden i tätorterna i Skåne ska bevaras¹. Klaganden vill här erinra om att även om miljökvalitetsmålen inte utgörs av författningstext, är de ändå rättsligt relevanta och hänsyn ska därför tas till dessa vid tillämpningen av lagtexten. I detta sammanhang hänvisar klaganden till Miljööverdomstolens dom i mål M-9983-04, där såväl ett nationellt miljömål som ett lokalt (kommunalt) miljömål givits direkt rättslig verkan.

Den nu aktuella provborrningen planeras att genomföras dygnet runt under mer än fyra veckor i sträck, plus tid för etablering och avetablering av området. Klaganden vill erinra om att Shell planerar att bedriva sin verksamhet dygnet runt i veckans alla dagar, utan att Länsstyrelsen har ifrågasatt om det skulle gå att begränsa verksamheten till dagtid under arbetsveckan, inte heller har Shell erbjudit sig att minska på arbetstiden. Dessutom har den nu genomförda borrningen i Ry, Sjöbo kommun, som också planerades att ta 6 veckor (inklusive etablering och avetablering av området) visat sig ta bortåt 17 veckor istället (enligt tilläggsanmälan från Shell). Enligt denna tilläggsanmälan skulle borrningen avslutas i vecka 3 2010, vilket Miljönämnden i Sjöbo godtog men påtalade att mer än 1-2 dagars överträdelse inte var acceptabel. Det faktiska slutdatumet för borrningen var den 30:e januari 2010, dvs. slutet av vecka 4 2010.

¹ Källa: http://www.lansstyrelsen.se/skane/amnen/miljomal/Miljomalen/God_bebyggd_miljo.htm, nedladdat 2009-12-30.

3 § 2 kap. Miljöbalken säger att ”Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. I samma syfte skall vid yrkesmässig verksamhet användas bästa möjliga teknik.

Dessa försiktighetsmått skall vidtas så snart det finns skäl att anta att en verksamhet eller åtgärd kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.” Eftersom det är uppenbart att verksamheten medför olägenhet, och att det finns skäl att anta att verksamheten kan medföra skada på miljön så är det orimligt att verksamheten tillåts att bedrivas dygnet runt.

Ljus

Klaganden vill uppmärksamma rätten på att den nuvarande borrhållplatsen i Ry i Sjöbo kommun är upplyst med kraftigt strålkastarljus som syns långa vägar under dygnets mörka timmar. Detta har skapat en mycket tydlig industriell närvaro i området som präglas av lantbruk och natur, men som nu har fått en industrianläggning som drar till sig alla blickar och präglar landskapet på ett mycket negativt sätt. Detta kommer att prägla Hedeberga i än högre grad då den planerade borrhållplatsen ligger i ett platt landskap utan några begränsande kullar, och dessutom närmare omringliggande bostäder.

Energi- och materialanvändning

Hushållningsprincipen dvs., 5 § 2 kap. Miljöbalken, stipulerar att ”Alla som bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd skall hushålla med råvaror och energi samt utnyttja möjligheterna till återanvändning och återvinning. I första hand skall förnybara energikällor användas.” Shell har uppgett att för provborrningen i Hedeberga krävs ca 10 kubikmeter diesel. I strid med denna lag har det inte gjorts någon bedömning om verksamheten skulle kunna bedrivas med hjälp av förnybara energikällor. Det vatten som används som borrhållsvätska blir kraftigt förorenat och kommer inte att återanvändas till nästa borrhållplats enligt Shell. Inte heller framgår hur de tonvis med ballastmaterial (dvs grus) som kommer att användas för den tillfälliga väg som läggs ut och för täckning av arbetsområdet ska återanvändas eller om gruset är återvunnet material. Länsstyrelsen har inte tagit någon notis om ovan nämnda paragraf.

Markanvändningen

1 § 3 kap. Miljöbalken säger att ”Mark- och vattenområden skall användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företräde skall ges sådan användning som medför en från allmän

synpunkt god hushållning.” och 4§ i samma kapitel säger ”Jord- och skogsbruk är av nationell betydelse.

Brukningens värd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.”

Dessa båda paragrafer vore skäl nog att förbjuda provborrning, eftersom skydd av jordbruksmarken är av nationellt intresse och dessutom har Regeringen och Riksdagen kraftigt uttalat att användningen av fossila bränslen ska minska, varför det utan tvivel saknas något som helst nationellt intresse av att söka efter fossila bränslen.

Vatten

Klaganden vill erinra om att det i Shells arbetsplan inte gjorts någon tillräcklig vattenutredning som belyser flödena i akvifärerna, vilket är nödvändigt för att kunna göra en riskbedömning i händelse borren skulle gå igenom en akvifär och därmed orsaka antingen läckage av kemikalier, eller orsaka avtappning av vatten från en akvifär som därmed kan påverka vattennivån i omgivande fastigheters brunnar.

Klaganden är medveten om att Shells planerade undersökningsarbete inte vid första påseendet klassas som vattenverksamhet, men då projektet är så pass riskfyllt för grundvattnet och även skulle kunna påverka grundvattennivån om något oönskat inträffar finner klaganden att projektet ändå borde klassas som vattenverksamhet och tillstånd sökas. Enligt 11 kap. 9 § Miljöbalken krävs tillstånd för vattenverksamhet enligt denna balk. Ansökan för vattenverksamhet, enligt 11 kap. 9 b § Miljöbalken, prövas av miljödomstolen. Något tillstånd för vattenverksamhet har Shell inte sökt för sitt planerade undersökningsarbete på fastigheten Hedeberga 9:3.

Klaganden menar att Länsstyrelsen i sitt beslut inte tagit notis om varken vad Länsstyrelsen i Skåne län anfört i sitt ursprungliga yttrande till Ystad-Österlenregionens miljöförbund eller vad Shell anger i sin anmälan till miljöförbundet. Klaganden anser att Länsstyrelsens krav på ”långtgående skyddsåtgärder som utesluter alla risker för eventuellt spill eller läckage som kan nå omgivningen” inte är det samma som Shells avsikter att ”... minimera en eventuell påverkan på dessa brunnar...” (Anmälan om miljöfarlig verksamhet 2009-08-30, s.30), vilket i sin tur innebär att en av Länsstyrelsen i Skånes förutsättningar för att inte ha något att erinra mot undersökningsarbetet i fråga inte är uppfyllt.

Klaganden menar vidare att skillnaden mellan ”utesluter alla risker för eventuellt spill eller läckage som kan nå omgivningen” och ”minimera påverkan” är stor när man tänker på vad det i praktiken kan innebära då ”minimera” är ett begrepp som är relativt och i detta fall är det relativt till hur stor påverkan skulle vara utan de minimerande åtgärderna i fråga, inte att

konsekvenserna skulle vara små. ”Minimera påverkan” betyder vidare att Shell räknar med att närliggande brunnar kommer att påverkas och att det är för att minimera denna påverkan som produkterna CMC, borrsikum, bentonit och cement har valts i samband med den planerade borrhningen.

Klaganden menar också att borrhutrustningen och/eller kringutrustning och andra maskiner på borrhplatsen troligen smörjs med olja och att även en mycket liten mängd olja som kommer ut i grundvattnet kan göra dricksvattnet obrukbart.

Shell anger i arbetsplanen att ”Den största risken för spridning av borrslam och eventuella borrkemikalier i grundvatten vid borrhningen är i samband med spolförlust. En spolförlust medför att borrhvätskan förloras ut i omgivande berg och grundvatten. För att detta ska kunna ske krävs en stor spricka i borrhålet. Förutsättningen för stora sprickor i lerskiffern är knuten till områden i direkt anslutning till diabasgångar. Undersökningar av området har som ovan beskrivits genomförts för att identifiera diabasgångar för att undvika borrhning i dessa områden. Risken för spolförlust bedöms därför vara väsentligt reducerad”. Klaganden vill betona att Shells bedömning att risken är ”reducerad” inte innebär att risken är utesluten, eller ens liten, utan bara lite mindre än något annat som dock inte beskrivs. Dessutom vill klaganden påpeka att Shell inte anger någon referens till sitt påstående om dessa undersökningar, vilket vore rimligt för att kunna göra en objektiv bedömning av Shells påstående.

Halten av radongas är särskilt hög i alunskiffern och då det är i alunskiffern i berggrunden som naturgasen finns så kommer ”radonproblemet” därmed att finnas överallt vid provborrning efter naturgas i alunskiffer. Alunskiffer har nästan genomgående höga uranhalter och radon är en av uranets sönderfallsprodukter. Klaganden vill här belysa att Shells arbetsplan inte har nämnt något om att uran är vattenlösligt och inte heller något om de andra sönderfallsprodukterna förutom torium och riskerna med dem och inte heller något om att halveringstiden för de olika sönderfallsprodukterna varierar mycket kraftigt och där t.ex. torium har en halveringstid på sjuttiofemtusenfyrahundra år vilket i sin tur innebär att det sönderfaller lika länge till sina sönderfallsprodukter, däribland radon, vilket gör att ett eventuellt läckage av uranhaltigt vatten inte är ett snabbt övergående problem. Arbetsplanen i fråga tar inte heller upp riskerna för förhöjd radonhalt i jorden eller dricksvattnet. Klaganden vill härmed förtydliga att det troligen inte kommer att påverka radonhalten i husen, utan att det som är den faktiska farhågan är att uran, radon eller andra i grundämnen i sönderfallsserien ska läcka från alunskiffern till grundvattnet, alltså dricksvattnet. Klaganden önskar understryka att det strider mot Vattendirektivet att påverka grundvattnet på ett negativt sätt.

Klaganden önskar påpeka att Shell har anmält till Sjöbo kommun att de kommer att förvara och eventuellt använda 1 ton flytande kalciumkloridlösning på borrhplatsen, detta har även

Hörby kommunblivit informerad om. Troligen lär samma sak ske i Hedeberga i Tomelilla kommun. Denna lösning har visat på hög toxicitet och försök på råttor har visat att en dödlig dos är ca 1 gram per kilo kroppsvikt, varför detta ton utgör en högst påtaglig risk i händelse av olycka. Detta bidrar till den oro som finns hos kringboende.

Klaganden vill även här erinra om Miljööverdomstolens dom i mål nr. 9983-04 där domstolen skriver i domslutet att ”Tillämpningen av dessa bestämmelser skall ske mot bakgrund av den övergripande bestämmelsen i 1 kap. 1 § miljöbalken om balkens mål och tillämpning. Den regeln syftar till att främja en hållbar utveckling och den konkretiseras i bl.a. 1 kap. 1 § andra stycket 1. där det sägs att miljöbalken *skall* tillämpas så att människors hälsa och miljön skyddas mot skador och olägenheter.” Således skall alla risker uteslutas, inte bara minimeras.

Skyddsror

Shell har i sin arbetsplan uppgett att det kommer att sättas skyddsror ner till alunskiffern, det som de däremot inte har uppgett skriftligen är hur långt de kommer att borra innan skyddsroret förs ner. Under Shells informationsmöte den 17:e september 2009 i Spjutstorp uppgav man att det kommer att borraras 200 meter innan skyddsroret förs ner och att den valda borrhjulen inte medger att skyddsror förs ner kontinuerligt, vilket inte framgår av Shells inlagor. All borrhjuling sker således mot öppen berggrund innan skyddsror sätts. Träffar man på vattenådror eller sprickbildningar i berggrunden kan borrhjuls vätska försvinna ut i berget och nå brunnar och vattentäcker. Det finns risk för att då man borrar i alunskiffern (där man tror att gasen finns) för att ta upp en borrhjuls kärna kommer genom alunskiffern med borrhjulen, ner i den underliggande sandstenen som kan innehålla vattenförande skikt, så som är fallet längre österut. Då kan giftigt borrhjuls slam bestående av borrhjuls vätska och mer eller mindre söndermalda alunskiffer komma ut i grundvattnet. Alunskiffern innehåller mycket svavel, giftiga tungmetaller, arsenik, uran, radium och radon. De extra säkerhetsåtgärder i form av stålrör hela vägen ner i marken, som Shell har vidtagit tar inte bort det faktum att berggrunden står i direktkontakt med borrhjulen och borrhjuls vätska under borrhjulsarbetets gång. Skyddsror skall enligt anmälan sättas ner successivt i fyra sektioner, men hela sträckningen för varje sektion borraras, enligt vad som uppgetts, i sin helhet innan skyddsror sätts i, vilket kan ta flertalet dagar. Kommer borrhjuls vätska och giftigt borrhjuls slam under den tiden ut i grundvattnet genom sprickbildningar i berggrunden eller genom att vattenådror påträffas kan skadan redan vara skedd. Den kritiska punkten är själva borrhjuls arbetet, då inga skyddsror finns som hindrar borrhjuls vätska och borrhjuls slam att tränga ut genom sprickor i berggrunden eller att komma ut i grundvattnet om vattenådror påträffas. Inget av ovanstående redovisas på ett tillfredsställande sätt av Shell i deras anmälan.

Klaganden önskar även belysa att även om Shell i arbetsplanen uppger att ett rör kommer att installeras som akvifärskydd så framgår inte hur rörsektionerna skall tätas sinsemellan. Klaganden vill påtala att dessa skarvar kan läcka eller brista under arbetet och därmed släppa

ut oönskade ämnen i grundvattnet. Vidare finns ingen specifikation på godset i rören, annat än tjockleken och att Shell uppger att de ska vara av hög kvalitet. Utan att veta vilken typ av stållegering som rören är tillverkade av går det inte att göra någon objektiv bedömning av hur pass korrosionsbeständiga rören är.

Klaganden vill även påminna om att det inte enbart är de mänskliga eller maskinella faktorerna som kan fela; den 16:e december 2008 drabbades Skåne av ett kraftigt jordskalv, om ett sådant skulle inträffa under borringen så finns stor risk att skyddsåtgärderna brister. Exempelvis är det tveksamt om skyddsrören skulle hålla, vilket skulle exponera grundvattnet för borrvätska.

Förutom ovanstående risker vill klaganden understryka att kalciumklorid som Shell planerar att använda som härdare för gjutning normalt sett inte används när man gjuter med armeringsjärn eftersom kalciumjonerna angriper metall och därmed får metallen att rosta. Det är således högst olämpligt att använda kalciumklorid för att härda cement som ska gjas i och runt metallrör, eftersom dessa då kommer att rosta. Således finns det stor sannolikhet för utfällning av rost i grundvattnet med tiden.

Det är djupt otillfredsställande att det överhuvudtaget ska finnas någon risk för att grundvattnet ska komma till skada.

Gasfångare/Blow Out Preventor

Klaganden vill även påpeka att skyddsroren inte monteras på plats i första hand för att skydda grundvattnet, utan för att de – enligt Shells tilläggsanmälan 27:e augusti 2009 – behövs för Blow-Out-Preventorns (BOP) skull. Denna BOP är en gasfälla, ett lock som sluts, i händelse av att borren går igenom en ficka med gas. Shell uppger att risken är minimal, men den är uppenbarligen tillräckligt stor för att motivera Shell att lägga pengar och arbete på att montera en BOP och ytterligare 800 meter skyddsror. Syftet med den är att förhindra att gas läcker ut, men vad som inte framgår är vad som ska hända ifall BOP:en utlöser och låser in gasen. Shell lär knappast låta BOP:en vara stängd och skyffla över jord och tycka att det var intressant, utan gasen måste tas om hand på något sätt. Det framgår inte av Shells anmälan hur eventuell fri gas ska tas om hand, ifall den ska ledas bort till tankar eller brännas. Det är ett viktigt säkerhetskrav att gas inte tillåts läcka ut okontrollerat; om den i händelse av olycka skulle antändas kan konsekvenserna bli ödesdigra, alltså måste gasen tas om hand på ett säkert sätt. Hur detta ska ske måste klargöras av Shell. Klaganden vill erinra om att metangas är 25 gånger kraftigare växthusgas än koldioxid, varför det är av vikt att gas inte tillåts strömma ut i atmosfären.

Shells lämplighet som prospektör och utövare av miljöfarlig verksamhet

Både AB Svenska Shell och dess moderbolag Royal Dutch Shell har en historia med lagöverträdelser som gör att det finns starka skäl att ifrågasätta deras lämplighet som utövare av miljöfarlig verksamhet.

AB Svenska Shell dömdes 2007 (mål B 9834-05) att betala en rekordhög företagsbot på 1,5 miljoner kr för att de på grund av försumlighet hade orsakat ett utsläpp på 600 000 liter bensin vid sitt raffinaderi. Domstolen fann att Shell grovt hade åsidosatt sina skyldigheter som verksamhetsutövare och fastställde att ansvaret låg hos företagsledningen.

Miljönämnden i Trelleborg har anmält AB Svenska Shell, där Shell Exploration and Production AB är ett dotterbolag, till åklagare för att ha orsakat ett utsläpp av dieselolja till följd av bristande egenkontroll. Beslut om detta togs av Miljönämnden 16:e november 2009, ärendenummer 2009-1168.

Det är värt att påpeka att Shell Exploration and Production AB är ett litet bolag med små egna tillgångar. Om det skulle komma att ställas skadeståndskrav på detta bolag kommer tillgångarna inte att räcka långt och bolaget kan försättas i konkurs eller avvecklas. Därför hemställer yrkandena under rubriken "Rättens handläggning" att Shell skall inkomma med en kopia på försäkringsvillkoren i dess ansvarsförsäkring. Hittills har Shell uppgivit att det finns en sådan försäkring, men inte styrkt sitt påstående eller styrkt försäkringsvillkoren.

Klaganden önskar också belysa att Shell Exploration and Production AB är en del av Royal Dutch Shell och att detta bolag varit med om många skandaler världen över, bland annat i Ogoniland i Nigeria där de inte längre är välkomna att bedriva verksamhet. I somras tilldömdes efterlevande till de nio av ogonifolket som avrättades 1995 ett skadestånd på 15,5 miljoner US-dollar av Royal Dutch Shell. Amnesty International rapporterade sommaren 2009 i rapporten *Nigeria: Petroleum, Pollution and Poverty in the Niger Delta* att Royal Dutch Shell har orsakat stora oljeutsläpp och hälsovådlig miljöförstöring av vattnet i Nigerdeltat. Nyhetstjänsten Bloomberg uppgav den 31:a december 2009 att Royal Dutch Shell skulle komma att ställas inför domstol i Holland den 13:e januari 2010 för dessa utsläpp². Klaganden finner inte Shell vara ett företag som inger förtroende.

Klaganden önskar även uppmärksamma Miljödomstolen på att Shell Exploration under november 2008 utfört undersökningsarbeten utanför det område, benämnt Colonussänkan, som de sökt prospekteringsstillstånd för. Klaganden menar med hänvisning till 1 kap. 4 § Minerallagen och 3 kap. 2 § Minerallagen, se ovan, att ett sådant förfarande är ett brott mot minerallagen varför Shell Exploration and Production AB:s lämplighet som prospektör bör

² Källa: <http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=20601207&sid=am.x5HF1dUQI>

ifrågasättas. Shell har blivit polisanmält för detta. Det misstänkta brottet begicks i november 2008. Polisanmälan har ärendenummer 1200-K105893-09.

I samband med den nu avslutade provborrningen i Ry i Sjöbo kommun har Shell Exploration and Production AB upprepade gånger inkommit med tilläggsanmälningar med nya kemikalier, många fler transporter, mer än fördubblad verksamhetstid och mångdubblad dieselförbrukning.

- Enligt ursprungliga anmälan i Ry (daterad 27:e maj 2009) skulle verksamhetstiden vara ca 6 veckor, inklusive etablering och avetablering av området. Den senaste tilläggsanmälan (daterad 17:e december 2009) anger att borrningen ska avslutas i vecka 3, 2010 och att avetableringen ska avslutas i vecka 6, 2010. Eftersom markarbetena (schaktning, vägdragning mm) påbörjades i vecka 42, 2009 så blir den totala verksamhetstiden bortåt 17 veckor istället för 6. Själva borrningen påbörjades i vecka 48, 2009. Borrningen kom faktiskt att avslutas i v. 4 istället för v. 3.
- Den totala dieselförbrukningen för det dieseldrivna elverket angavs i första anmälan till 10 m³ (alltså 10 000 liter). Enligt denna anmälan skulle elverket dra 12 liter i timmen, alltså 24 * 12 = 288 liter per dygn. Enligt tjänsteanteckningar (25:e november 2009) från 1:e miljöinspektör Anders Lindén i Sjöbo kommun så drar elverket 900 liter per dygn. Detta är alltså mer än 3 ggr mer än vad som angetts i anmälan, och eftersom borrhöjden har utökats så kommer den totala dieselåtgången öka markant. Utgått från föregående punkt så ges en borrhöjden på 60 dagar vilket gör att dieselåtgången blir 60 * 900 = 54 000 liter istället för 10 000 liter.
- Antalet lastbilstransporter uppgavs i första anmälan till ca 60 st (plus ca 100 st personbilstransporter). I anmälan från 17:e december 2009 så är prognosen för antalet tunga transporter 415 st, alltså nästan en sjudubbling. Shell uppger bland annat att ”Eftersom arbetsplatsen är förlagd på en sluttning var markytan tvungen att göras horisontal, vilket i sin tur krävde mer material och som en följd även mer transporter.” Att inte Shell redan från början upptäckt att den valda borrhöjden lutade är uppseendeväckande och visar på bolagets bristande kvalifikationer för att planera och genomföra miljöfarlig verksamhet.

Det går inte att förutsätta att verksamhetsutövaren – Shell – bedriver verksamheten enligt sin anmälan vilket ovanstående exempel med all tydlighet visar. Klaganden vill här erinra om att Länsstyrelsen i sitt beslut för provborrningen i Ry anger att ”Bolaget är bunden av den anmälan inklusive kompletterande handlingar som ingetts till tillsynsmyndigheten [sic]” (s.10). Den nämnda anmälan avser den ursprungliga anmälan och de handlingar som inkommit fram till dess att beslutet fattades den 16:e november 2009. Ovanstående uppgifter

har inkommit efter detta, och Shell har således redan frångått de villkor och uppgifter som Länsstyrelsen godtagit.

Klaganden vill erinra om 16 kap. 6§ Miljöbalken som säger ”Tillstånd, godkännande eller dispens kan vägras den som inte har fullgjort sina skyldigheter enligt tidigare tillstånd, godkännande eller dispens. Detsamma gäller när någon tidigare har underlåtit att ansöka om nödvändigt tillstånd, godkännande eller dispens. Har sådan underlåtelse förekommit kan tillstånd, godkännande eller dispens vägras också om sökanden eller någon som på grund av ägar- eller ansvarsförhållanden har väsentlig anknytning till sökandens verksamhet, har eller har haft sådan anknytning till den verksamhet där underlåtelserna har förekommit”. Med hänvisning till denna lagtext, och med ovan nämnda omständigheter som bakgrund, menar klaganden att Shell skall förbjudas att bedriva den nu ansökta provborrningen.

Ägarförhållanden

Klaganden vill uppmärksamma rätten på att AB Svenska Shell är till försäljning, förutom just Shell Exploration and Production AB. Detta enligt uppgifter i media (flertalet medier den 14:e och 15:e december 2009; Sydsvenska Dagbladet, Sveriges Radio, Dagens Industri, Sveriges Television m.fl.), där vd:n för Shell Exploration and Production AB tillika informationschefen för AB Svenska Shell Martin von Arronet uttalar sig om försäljningen.

Antaget att Shell Exploration and Production AB blir ett dotterbolag som ägs direkt av Royal Dutch Shell så kommer AB Svenska Shells ansvarsförsäkring (se ovan) inte att gälla och försäkringsåtagandena är än mer oklara. För närvarande finns ingen information om hur framtida ägarförhållandena ser ut, vilket är ett stort osäkerhetsmoment både vad gäller genomförandet av det nu aktuella undersökningsprojektet och framtida ansvarsåtaganden för skador som upptäcks framöver. Det kan inte nog understrykas att lilla Shell Exploration and Production AB i ännu högre grad är att betrakta som ett riskbolag som kan avvecklas med kort varsel varpå alla ansvarsåtaganden upphör.

Shells ansvarsförsäkring

Shell har uppgivit att de har en ansvarsförsäkring som ska täcka en enskild händelse med ett belopp på i runda tal 1 miljard kronor. På förfrågan från miljöchefen i Hörby kommun uppger Shell genom Martin von Arronet i ett e-postmeddelande den 27:e januari 2010 till miljöchefen att försäkringsbolaget är Solen Versicherungen AG och att det ingår i Shellgruppen. Det är uppseendeväckande att Royal Dutch Shell själva är både försäkrare och försäkringstagare, vilket undergräver förtroendet för hur eventuella försäkringsanspråk ska hanteras. Detta speciellt med tanke på att ett försäkringsbolag normalt sett är en oberoende part mellan försäkringstagaren och tredje man. Solen Versicherungen AG är registrerat i Schweiz.

Övriga kommuners beslut

Sjöbo var första kommun att ta beslut om provborrning och accepterade Shells första anmälan. Med den ringa (för att inte säga helt obefintliga) erfarenhet av djupborrning i alunskiffer som den handläggande tjänstemannen och politikerna i Miljö- och byggnadsnämnden i Sjöbo kommun har, borde och kunde man agerat annorlunda för att få en bättre miljöprövning. Miljöbalken lämnar stort utrymme för tolkning och detta gjorde det möjligt för tjänstemännen och politikerna i kommunerna Hörby och Tomelilla att fråga sig om provborrning efter naturgas djupt nere i alunskiffern i områden där folk använder grundvattnet inte borde räknas som en farligare verksamhet än en vanlig djupborrning. Provboringar borde klassas som tillståndspliktiga. Miljönämnden i Hörby har sagt nej med hänvisning till de boendes oro och psykiska hälsa och Ystad-Österlenregionens miljöförbund finner att provborrningen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan och därmed föreläggs Shell att ansöka om tillstånd hos Länsstyrelsen för sin planerade verksamhet. Klaganden menar att den mest rimliga hållningen är att förbjuda verksamheten helt och hållet.

Miljökonsekvensbeskrivning

Klaganden anser att det som liknar en miljökonsekvensbeskrivning i arbetsplanen i fråga är mycket bristfällig.

De kriterier som måste beaktas i bilaga 2 till förordningen (1998:905) om miljökonsekvensbeskrivningar är:

1. Projektens karaktäristiska egenskaper

- a) projektets förening med andra projekt
- b) projektets utnyttjande av mark, vatten och andra resurser
- c) projektets alstrande av avfall
- d) föroreningar och störningar
- e) risken för olyckor, särskilt när det gäller de ämnen och den teknik som har använts.

a och b)

Beskrivet under separata rubriker.

c, d och e)

Projektet kommer att medföra avfall och farligt avfall. Eventuellt kommer verksamheten innebära mellanlagring av farligt avfall som överstiger 1 ton (kod 90.50). Andra

avfallskategorier är: många kubikmeter mycket smutsigt/kontaminerat vatten, borrhax och allmänt avfall. Ämnen som kommer att frigöras är t.ex. radon, uran, arsenik och tungmetaller. Vattnet kommer inte att återvinnas eller återanvändas.

De föroreningar och störningar som kan förekomma är mestadels till mark, vatten och luft samt buller, ljus och trafik.

f)

Risken för olyckor, särskilt när det gäller de ämnen och den teknik som har använts. Olyckor kan tänkas uppkomma vid kraftigt hållregn, påträffande av sprickbildningar påträffande av vattenåder, kontaminerat vatten med alunskiffer som kommer ut i mark eller grundvatten vid underliggande sandsten. Risk för allvarliga miljökonsekvenser vid olyckor.

Nationella och regionala målsättningar

Klaganden önskar även påtala att prospektering efter naturgas strider mot den nationella såväl som internationella strävan att ersätta ändliga fossila energikällor med icke-fossila förnyelsebara energikällor.

Så som Länsstyrelsen i Skåne län skrev i sitt yttrande 2008-02-18 enligt 3 § Mineralförordningen i frågan om ansökan om undersökningstillstånd avseende naturgas inom s.k. Colonussänkan och Höllvikengraven så arbetar Länsstyrelsen på regeringens uppdrag med att minska klimatförändringarna, främja energiomställningen, öka andelen förnyelsebar energi samt främja energieffektiviseringen. Klaganden önskar betona att undersökningsarbeten med avsikt att undersöka förekomsten av naturgas för en framtida planerad utvinning inte ligger i linje med nämnda uppdrag.

Ytterligare ett perspektiv som klaganden anser att Länsstyrelsen har åsidosatt är miljö kvalitetsmålen. De beskriver de värden som är grundläggande för val av boende och god livskvalité.

Regeringens proposition 1997/98:145, Svenska miljömål, vilar på fem grundläggande värden. Klaganden vill belysa tre av dem:

- Främja människors hälsa
- Värna biologisk mångfald och andra naturvärden
- Ta tillvara de kulturhistoriska värdena

För vissa av miljö kvalitetsmålen är kopplingen mellan miljö och folkhälsa extra tydlig. Av de 16 nationella miljö kvalitetsmålen är det framför allt sex av målen som har betydelse för folkhälsan. Dessa är: Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft, Giffri miljö, Skyddande ozonskikt, Säker strålmiljö och God bebyggd miljö. Av vad som framkommit i ärendet

framgår med all tydlighet att Shells fossilgasprojekt strider mot dessa nationella miljö kvalitetsmål.

Klaganden vill uppmärksamma Miljödomstolen på att dagen efter Länsstyrelsen i Skåne fattat beslutet att ge fortsatt klartecken till Shells fossilgasprojekt i Ry i Sjöbo kommun så beslutade samma länsstyrelse i ”Nya skånska klimatmål i form av nya regionala delmål för miljö kvalitetsmålet *Begränsad klimatpåverkan*” att ”Utsläppen av växthusgaser i Skåne ska år 2020 vara minst 30 procent lägre än 1990. Målet gäller verksamheter som inte omfattas av systemet för handel med utsläppsrätter.” (dnr. 501-33947-09). För en utomstående ser det mycket märkligt ut att ena handen inte verkar veta vad den andra gör. Dessa båda motstridiga beslut måste betraktas som djupt olyckliga för rättsmedvetandet hos allmänheten.

Även här vill klaganden erinra om Miljööverdomstolens domskäl i mål nr 9983-04 där både nationella och regionala miljömål har givits rättslig verkan. I denna dom skriver Miljööverdomstolen ”Det innebär enligt Miljööverdomstolen att tillämpningen av hänsynsreglerna skall ske mot bakgrund av den övergripande målbestämmelsen – hållbar utveckling – och vid den tillämpningen skall vägledning hämtas från bl.a. de miljömål som Riksdagen har fastställt.”

Dessutom uppger Shell i sin anmälan från 2009-08-30 att ”I Tomelilla kommuns översiktsplan finns en vision fram till år 2010 och framåt formulerad. Visionen anger att ingen bearbetningsverksamhet – utvinning och tillgodogörande – av mineraler inom kommunen skall ske med hänsyn till de stora natur- och miljö kvaliteterna inom kommunen och de möjliga konsekvenser av bearbetningsverksamhet som kan uppkomma”. Detta utgör naturligtvis ett rättsligt underlag, analogt med ovan.

Sakägare

Heaven or sHell är en ideell förening som har som syfte att tillvarata miljö- och naturskyddsintressena. I enlighet med Europeiska unionens domstols dom den 15 oktober 2009 i mål C-263/08 så äger även en förening med få medlemmar rätt att väcka talan i miljö mål, varför Heaven or sHell är behöriga att väcka talan. I övrigt hänvisas till Århuskonventionen om allmänhetens rätt till deltagande i beslut och rätt till överprövning i miljö mål. Föreningen Heaven or sHell bildades som ad-hoc förening kring frågan om utvinning av fossilgas i Skåne, vilket i den internationella debatten om miljö demokrati anses vara värdefullt då dessa miljöorganisationer har möjligheten att även agera rättsligt i och med att det kan föra talan för allmänna miljöintressen. Klagandens syfte är att genom sina kunskaper i ärendet och sin överklagan bidra till ett väl underbyggd beslut i Århuskonventionens anda och yrkar enligt konventionskravet i artikel 9 tillgång till rättslig prövning

Slutord

Avslutningsvis vill klaganden erinra om miljöbalkens portalparagraf som säger:

1 kap. Miljöbalkens mål och tillämpningsområde

1 § Bestämmelserna i denna balk syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. En sådan utveckling bygger på insikten att naturen har ett skyddsvärde och att människans rätt att förändra och bruka naturen är förenad med ett ansvar för att förvalta naturen väl.

Miljöbalken skall tillämpas så att

1. människors hälsa och miljön skyddas mot skador och olägenheter oavsett om dessa orsakas av föroreningar eller annan påverkan,
2. värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas,
3. den biologiska mångfalden bevaras,
4. mark, vatten och fysisk miljö i övrigt används så att en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas, och
5. återanvändning och återvinning liksom annan hushållning med material, råvaror och energi främjas så att ett kretslopp uppnås.

Shells planerade verksamhet faller inte under ovanstående definition. Således skall miljölagstiftningen tolkas så att den skyddar människor och natur, snarare än Shell.

I övrigt hänvisas till vad som redan har inkommit i ärendet.

Tomelilla 2010-02-08

Göran Gustafson (för Heaven or sHell)